

Utgitt av:

Den norske mor og barnundersøkelsen
Nasjonalt folkehelseinstitutt
Oslo: Postboks 4404 Nydalen
0403 Oslo
tlf 21 07 70 00
morbarn@fhi.no

Bergen: Kalfarveien 31
5018 Bergen
tlf 53 20 40 40
morbarn@fhi.no

Redaksjon:
Per Magnus (ansv red)
Jorid Eide
Kari Kveim Lie

Patricia Schreuder
Unni Harsten
Foto s 1: Stockbyte - Children
and babies
Foto s 2: PhotoAlto/Baby life
Foto s 3: Privat og
Folkehelseinstituttet
Foto s 4: Edelpix-Norge

Layout: Grete Sømmer
ISSN 1502-6256
Trykk: Nordberg Trykk
Opplag: 90 000

www.fhi.no/morogbarn

den norske *Mor & barn undersøkelsen*

Informasjonsbrev 2008

Kjære deltakere - nå skal puslespillet legges

Takk for alle hyggelige meldinger. Vi gratulerer hverandre med 100 000 barn i MoBa!

Barna er født inn i et moderne samfunn med raske endringer. Det er vanskelig å si hva som blir deres største utfordringer når det gjelder helse og levekår. Klimaendringer, andre ytre miljøfaktorer og moderne teknologisk utvikling vil forme barnas liv på måter som i dag ikke kan forutses. Men sykdommer blir vi ikke fri for.

Mange alvorlige sykdommer kan i dag verken forebygges eller helbredes. Derfor trenger vi ny kunnskap. Noen av dere velger å delta i MoBa nettopp fordi dere har opplevd slike sykdommer på nært hold.

Vår oppgave er å gjennomføre årsaksforskning av høy kvalitet. Dette arbeidet er som å legge på plass brikker i store puslespill. Det er sjelden at én brikke gjør at et nytt mønster åpner seg. Oftest må det mange brikker til. Slik er det også med forskningen.

Med MoBa mener vi å ha et datasett der store oppdagelser kan gjøres. Dette skyldes ikke minst at vi har biologisk materiale fra svangerskapet og at alle dataene er av høy kvalitet.

Vi er ikke bare interessert i den helsemessige utviklingen hos barna. Vi ønsker også å forstå årsaker til sykdommer hos mødre og fedre. Håpet er at dere ser positivt på at vi sender ut spørreskjemaer og forespørslor om deltakelse i delprosjekter i årene fremover.

Mange sukker nok over lange spørreskjemaer, men innsatsen dere gjør, kommer mange til gode. Vi skal ta godt vare på dataene og sørge for at god forskning skjer.

Våren 2008 er det publisert omtrent 25 artikler i nasjonale og internasjonale vitenskapelige tidsskrifter med basis i dataene, og det kommer stadig flere. Følg med på www.fhi.no/morogbarn.

Per Magnus, prosjektleder

Sikrer mangfold

– Vi er stolte av at vi har fått være med i MoBa, selv om sykehuset vårt er lite og ligger ute i distriktet. Vi tror vi er med på å sikre mangfoldet i undersøkelsen, sier avdelingsjormor Britt Aina Sundbø ved Nordlandssykehuset Vesterålen i Stokmarknes.

Foruten psykiatrisk, medisinsk og kirurgisk avdeling, har Nordlandssykehuset Vesterålen en fullt utbygd fødeavdeling der 300 nye verdensborgere hvert år ser dagens lys for første gang. Herfra er det rekruttert mange deltakere til MoBa. Det skyldes ikke minst en strålende innsats fra jordmødrene på fødeavdelingen der de fleste har måttet trå til for å få det til.

– Det har helt klart vært tidkrevende og medført ekstra arbeid, men vi har vært veldig positive hele tiden. Vi har snakket med mødrene og tatt oss tid til å forklare hva undersøkelsen går ut på. Det har resultert i flere deltakere. Og hele tiden har vi fått god oppfølging fra Folkehelseinstituttet, sier jordmoren som nå ser fram til å se resultater av strevet.

– Vi har store forventninger til de fremtidige resultatene, som vi regner med skal bety noe både for mødre, barn og for oss i vår hverdag. Dataene som er samlet inn i MoBa er jo en gavepakke til forskere, og vi har vært med på å sikre både geografisk og sosial spredning i dette materialet. Det er vi glade for og stolte av, sier Britt Aina Sundbø.

Det er nå det begynner

I løpet av 2008 når vi det første målet i Den norske mor og barnundersøkelsen (MoBa): 100 000 barn. Nå kan vi for alvor starte søket etter ny kunnskap.

Vi har allerede begynt forskningen på de verdifulle dataene som dere hittil har levert. Når vi har nådd 100 000 barn, har vi en database som er unik i verdenssammenheng.

Forskere i Norge, ofte i samarbeid med internasjonale forskningsmiljøer, kan bruke dette materialet til å finne ut mer om årsaker til sykdom og hva som gjør at vi holder oss friske.

Vi ønsker å følge dere i mange år framover. Dataene blir mer og mer verdifulle. Vi vil gjerne takke for alt dere allerede har bidratt med!

De største barna i MoBa er nå 7-8 år. Familiene mottar i disse dager et nytt spørreskjema for sjuåringer.

Sommeren 2008 trapper vi ned på å invitere nye gravide og deres partnere. Ved åtte av de store sykehusene fortsetter vi å rekruttere nye gravide og partnere ved ultralyd ut året. De andre sykehusene har allerede avsluttet rekrutteringen, men gravide deltakere følges videre opp med blodprøver ved fødselen.

De åtte sykehusene som fortsetter er:

- Akershus Universitetssykehus
- Haukeland Universitetssykehus
- Helse Sunnmøre HF Ålesund
- Stavanger Universitetssykehus
- St Olavs Hospital HF
- Sykehuset Asker og Bærum HF
- Sykehuset Østfold HF Fredrikstad
- Ullevål Universitetssykehus

En stor takk til alle sykehus og privatpraktiserende spesialister som har bidratt til å få gjennomført rekruttering og oppfølging av MoBa.

Husk

- Meld fra om adresseendringer.
- Ikke skriv endringer rett på spørreskjemaene.
- Fortsett å fylle ut neste skjema selv om et skjema eller en blodprøve mangler.
- Du er en verdifull deltaker i MoBa!

Forskning i MoBa

Mange norske og internasjonale forskningsmiljøer analyserer nå tilgjengelige data i MoBa. Flere artikler med data fra MoBa er publisert i nasjonale og internasjonale tidsskrifter.

Til nå har det hovedsakelig vært fokusert på temaer rundt svangerskap og fødsel. Etter hvert som vi får inn data, også fra de større barna, vil det komme flere prosjekter som handler om barns helse og utvikling.

Her følger en presentasjon av noen resultater fra MoBa. Nye artikler annonseres fortløpende på www.fhi.no/morogbarn. Du kan abonnere på nyheter om MoBa ved å gå inn på nettsiden www.fhi.no.

Gravide spiser/drikker for mye sukker

Mer enn halvparten av deltakerne i MoBa har et høyere sukkerinntak enn anbefalt. Sukkerinntaket bør ikke utgjøre mer enn 10 prosent av energiinntaket. Økt sukkerinntak kan for eksempel øke risikoen for svangerskapsforgiftning.

– Vi er bekymret for sukkerinntaket. En stor andel deltakere får i seg mer sukker enn det vi anbefaler. Usunn mat fortrenger den sunne maten, sier

forsker Helle Margrete Meltzer ved Folkehelseinstituttet.

Brus er en vesentlig kilde for sukker. Forbruket har økt jevnt de siste femti årene. I 1950 var inntaket av sukkerholdig drikke 9 liter per person i året. I 2006 ble det drukket cirka 100 liter per person. De siste årene har imidlertid forbruket flatet ut og kan til og med se ut til å være på retur.

Trening

Vi vet at fysisk trening av bekkenbunnen kan motvirke urinlekkasje. I MoBa rapporterer omkring 78 % av kvinnene at de trener bekkenbunnen seks måneder etter fødselen. Av disse er det 27 % som sier at de trener tre ganger i uken eller mer. Kvinner som sier at de gjør denne type trening har flere barn, høyere utdanning, og de trener også mer regelmessig på fritiden enn dem som ikke gjør bekkenbunnstrening.

Kvinnene som trener, rapporterer om mer urinlekkasje og smerter i bekkenbunnen enn dem som ikke trener. Antagelig trener disse kvinnene regelmessig for å bli kvitt sine plager.

Spiseforstyrrelser

Spiseforstyrrelser går ikke nødvendigvis

over selv om man blir gravid. For noen kan situasjonen bli verre. Data fra MoBa viser at før graviditeten er det 0,7 % av kvinnene som har bulimi, og 3,5 % av kvinnene som har overspisingsslidelse. Under tidlig graviditet synker forekomsten av bulimi til 0,2 %, mens forekomsten av overspisingsslidelse øker til 4,8 %.

Undersøkelsen viser at ved overspisingsslidelse er det mange nye tilfeller i svangerskapet, og dette gjelder særlig for kvinner med lavere inntekt og utdanning. Når det gjelder bulimi derimot, er det mange som blir bedre i svangerskapet.

Luftveissykdom hos barna

Sykdom og plager fra luftveiene er vanlig hos små barn. For omtrent 40 % av barna i MoBa rapporteres det om tetthet og piping i brystet før 18 måneders alder. Hos noen barn er dette forbigående plager, mens hos andre kan tidlige plager være forbundet med utvikling av astma.

I MoBa er det funnet at røyking både under og etter svangerskapet bidrar til økt risiko for luftveisinfeksjoner og tetthet i brystet i tidlig barndom. I tillegg kartlegges nå flere mulige risikofaktorer som kan bidra til forståelse om hvordan luftveissykdom hos barn kan forebygges.

Mindre sykefravær med tilrettelegging

Data fra MoBa viser at sykefraværet kan reduseres når arbeidet tilrettelegges for den gravide. Nær 60 % av gravide kvinner blir sykmeldt i løpet av svangerskapet. Studien har sett på 23 000 gravide som var i jobb og som ikke var sykmeldt i uke 17, dvs midt i svangerskapet. 31 % av disse ble sykmeldt mer enn to uker i løpet av de neste 14 ukene.

De som trengte tilrettelegging og hadde fått en slik ordning, hadde 11 % lavere risiko for fravær i løpet av de 14 ukene enn de gravide som hadde behov for tilrettelegging men som ikke hadde fått en slik ordning. Gravide som jobber turnus, hadde særlig utbytte av tilrettelegging av arbeidsmiljøet.

Undersøkelsen er et samarbeid mellom STAMI, Seksjon for forebyggende medisin ved UIO, Folkehelseinstituttet, Arbeidstilsynet og Institutt for Militærmedisinsk epidemiologi.

Hjertebarn og deres mødre – ny delstudie i MoBa

Hvert år fødes 500 barn med hjertefeil i Norge. Folkehelseinstituttet har i samarbeid med Rikshospitalet startet et nytt prosjekt: Hjertebarn og deres mødre.

I dette prosjektet skal forskerne undersøke den psykiske helsen og utviklingen hos barn født med hjertefeil. Målet er å finne tidlige kjennetegn på mulige avvik. I tillegg skal mødrenes psykiske belastning og sosiale situasjon kartlegges. Data fra Rikshospitalets nasjonale hjerteregister Berte vil bli koblet mot psykologiske, utviklingsmessige og sosiale data fra Mor og Barnundersøkelsen. Prosjektet vil være unikt når det gjelder muligheten til å sammenlikne hjertesyke med jevnaldrende hjertefriske barn og å følge dem og mødrene deres over tid.

Andre forskningsprosjekter

Det er planlagt flere delprosjekter i MoBa som vil basere seg på informasjon fra kommende spørreskjemaer. Vi håper på en god svarprosent fra entusiastiske deltakere. ■

Vant 10 000 kroner

Irene Vassbakke (23) har akkurat fått ei lita jente. Både mor, far og lille Cornelia er deltakere i MoBa. Irene er trukket ut som den heldige vinner av 10 000 kroner blant MoBas 10 000 nye deltakere. Pengene kommer godt med, for i august skal det feires bryllup i Skedsmo kirke.

– Nå kan jeg endelig prøve brudekjole. Det gikk dårlig under

Vil blodprøvene gi svar?

Biobanken ved Folkehelseinstituttet har en meget verdifull samling av biologisk materiale fra deltakerne i MoBa. Dette materialet benyttes i mange forskningsprosjekter.

Utleveringer av biologisk materiale til nasjonale og internasjonale forskningsgrupper fra Biobanken, er nå godt i gang. All forskning må skje i samarbeid med norske forskere. I desember 2006 ble de første prøvene sendt til en forskningsgruppe i USA. De ønsket, sammen med norske forskere, å finne ut om utvalgte proteiner i blodprøver fra mødre og fra navlestrengen hos barna, kan henge sammen med utvikling av autisme og forsinket språkutvikling hos barn.

Et annet prosjekt har benyttet blodprøvene til å undersøke hvorfor noen kvinner føder for tidlig. Ved å undersøke prøver fra kvinner som har født før 37. svangerskapsuke og å sammenlikne dette med prøver fra kvinner som har født til termin, vil man forhåpentligvis oppnå ny forståelse av

svangerskapet, da jeg la på meg mange kilo. Jeg fikk mye vann i kroppen, men de fleste kiloene har heldigvis gått av igjen nå som jeg ammer, sier Irene som ekspederer hos Hennes & Mauritz på Strømmen Storsenter når hun ikke er hjemme med mammaperm.

– Jeg håper jeg kan jobbe litt mindre enn full jobb mens Cornelia er liten, men jeg må høre hva sjefen synes om det. Nå er jeg i alle fall helt konsentrert om henne. Jeg pusler bare med noen bryllupsinvitasjoner. Å lage kreative kort er en av mine hobbyer, forteller Irene.

Hun ble med i MoBa blant annet fordi hun liker å være med på spørreundersøkelser.

– Jeg er med i flere spørrepaneler på internett, men Mor og barnundersøkelsen er helt klart mye viktigere enn de andre undersøkelsene jeg deltar i. Noen av spørsmålene er litt vanskelig å svare på – særlig de som handler om hvor mye og hva jeg spiste under svangerskapet. Men jeg får hjelp av samboeren min, så det går bra når vi er to til å huske, sier Irene Vassbakke. ■

hvorfor noen kvinner føder for tidlig og andre ikke.

Flere prosjekter ønsker å undersøke hvordan B-vitaminer og særlig folat virker inn på utvikling av ulike sykdomstilstander hos barnet, på svangerskapets forløp og barnas helsetilstand. Noen ønsker å studere hvordan B-vitaminer og ernæring i svangerskapet virker inn på fødselsvekt og svangerskapsforgiftning.

Interessen for å forske på det innsamlede materialet har vært stor fra både nasjonale og internasjonale forskere. Biologisk materiale fra mor, partner

og barn er noe av det som gjør denne undersøkelsen helt unik i verdenssammenheng. ■

